

В ДЕНЯ НА ЦЪРКОВНАТА НОВА ГОДИНА

Редът на преуспяване в добродетелите

Днес, **1 септември**, празнуваме паметта на преподобни Симеон Стълпник и неговата майка – Марта, Събора на Пресвета Богородица в Миасина, паметта на светия мъченик Айтала, на светите четиридесет жени мъченици и техния учител, светия Амун дякон, на светите мъченици Евод и Ермоген, родни братя, и света Калиста, и праведния Иисус Навин.

Какво множество от светии! И образец на какви добродетели само не ни представя то! Девството у Майката на девството, Пречистата Владичица; съвършено отхвърляне на себе си и устременост към Небето у преподобни Симеон; високо търпение и твърдост на вярата у светите мъченици; другарството – у братята по плът, предаността на Бога у Иисус Навин.

Това са примери за добродетели, а днес прочетеният Апостол, във вид на заповеди ни представя друг образец на взаимно свързани добродетели, още по-привлекателни и високи. Тук ни се заповядва да се облечем в *милосърдие, благост, смиреномъдрие, кротост, дълготърпение*, прощаване на обидите, любов, която е свързка на съвършенството, вдворяване на *мир Божий*, благодарност, обогатяване на себе си и придобиване на премъдрост чрез словото Божие, да възпяваме *Господа в сърцата си* и на глас с *псалми, славословия и духовни песни* и, накрая, да вършим всичко за прослава на *името на Господа Иисуса* (Срв.: Кол. 3:12-17).

Ако уподобим добродетелите на цветята, то ще кажем: каква възхитителна духовна пъстрота услажда зрението на нашия ум. Бих искал да кажа: подобно на пчелите, устремете се към тези духовни цветя и пийте с упоение сладостта, свойствена за всяко от тях. Но на мен друго ми идва наум. Когато отидете в полето и навлезете в местност, осеяна с цветя, обикновено казвате: “Полето е покрито с цветя като килим”. По подобие на този израз може да се каже, че днес в примерите на светиите на деня и в заповедите на Апостола пред нас се разстила килим от добродетели. И навярно вие се досещате защо се спирам на това сравнение. То е съзвучно с името на вашия град, и аз не мога да считам за случайно накова съвпадение на първото ми посещение при вас и първото богослужение при вас. Напротив, виждам в това повод да ви кажа: жители на град Ковров, пренесете върху себе си посочения на днешния ден от светиите и от Апостола килим¹ от добродетели и се украсете с тях така ярко, че всеки, който ви види и познае, с удивление да казва: “В Ковров като килим се разстилат най-разнообразни цветя на

добродетелите”, и така животът ви да бъде според името ви. Ще ви предложи няколко начина как най-добре да направите това.

Първо. Намирам за излишно да ви убеждавам да **бъдете добродетелни**. Кой не знае, че трябва да бъдем такива, и кой от вас не притежава някакви добри качества и не върши добри дела. Но да се говори и напомня за съчетаването на добродетелите и за взаимните им отношения никога не е излишно.

И добродетелите си имат свой ред и свой строй, според който едната не изпреварва другата и едната не изостава от другата. Така, както между цветята всяко цвете може да се съчетава само с друго определено цвете, и когато не се спазва това просто правило, съчетанието им дразни окото. Познавачите на това изкуство достигат до изумителни тънкости. Нещо подобно се случва и с добродетелите – и онези, които усърдно се упражняват да ги придобият, много тънко различават коя добродетел с коя си подхожда и с коя е несъвместима. На живеещия в уединение подхождат едни добродетели, на семейния – други, деловият човек има свои, занаятчиите – също и т.н. Макар че тук от само себе си са очевидни делата, присъщи на единия или на другия, но се случва някой от тях да навлезе в чуждо пространство и с това нещата се развалят. Ако онзи, който по необходимост трябва много да говори, си наложи мълчание, ако този, който е нужен в дома си, възревнува да преуспява в странничество, ако трети, на когото е нужна телесна сила, започне да се подвизава в постничество като строгите отшелници, и други подобни неща, то ще се разбърка редът на вършенето на добри дела и това ще действа неприятно на хората отстрани, от които някои по-повърхностни в съжденията си ще отнесат тези несъответствия към самата добродетел и ще й вменят това като заслужаващо укор, все едно че в нея не може да се спази необходимият ред. Имайте това предвид!

Второ. Законът за съответствието между добродетелите и лицата, на които те подобават, има не по-малко значение и при вдворяването на добродетелите в едно и също лице. **Добродетелите не влизат всичките изведнъж в сърцето, а – една след друга.** И сред тях има първоначални, има подчинени, някои са подобни на корените, а други – на клоните. Начало на всичко поставя покаянието; покаянието принася два плода: в него човекът захвърля греховете и страстите, на които е работил, и се възпламенява от ревността да успее в добродетелите – както на противоположните на предишните си страсти, така и във всички други. Покаяният се започва да се труди да върши добро и да се подвизава в борба със страстите и похотите си. За изпълнението на това той се въоръжава с търпение, смирение, самоумъртвяване, молитва, църковни богослужения, Тайнства. Основен закон тук е непрекъснатостта, възходжане от по-малкото към по-голямото и всяко нещо – в неговото време и място. Но движещият дух е все същият, както и в началото – ревността за спасение и духовно съвършенство, и характерът на този дух е все същият – съкрушение и умилен плач. Както при цветните платове има цвят, който представлява фона, на който сякаш се полагат всички други цветове, така и в делото на преуспяване в добродетелите за фон служи съкрушеното ревнуване. То е признак на православен християнски живот и същевременно е негов източник. Без съкрушеното ревнуване човекът е мъртъв нравствено, като мъртво тяло без душа.

Трето. **Добродетелите имат две страни** – дела и разположения. Разположението е в сърцето, делата се извършват външно от тялото. Трябва да се извършват. Но само делата – без разположенията – нямат цена, също както и само разположенията – без дела – не са устойчиви

и твърди. Онзи, който е възревнувал за деятелно преуспяване в доброто, повече от всичко трябва да се грижи за това да съчетае по подобаващ начин делата с разположенията, или външното с вътрешното, като съгрява вътрешното чрез външното и въодушевява външното чрез вътрешното. Опасността е в това, че външното се удава по-лесно. Ако някой поиска да постигне всичко това по лесния начин, ще изгуби всичко; защото само външното заличава вътрешното, охлажда и пресича ревността, без която всичко спира. От това най-много трябва да се страхуваме.

Четвърто. И пак трябва да се вглеждаме внимателно и **да не се оставяме на стечението на обстоятелствата.** Има добродетели, за които постоянно съществува възможност за приложение и упражняване, а има и такива, чието приложение се случва рядко. Ако всичко се остави така, то в едната си част човекът ще се усъвършенства, а другата ще остане необучена, подобно на това, когато понякога едната страна на дървото е силно разклонена, а другата е без клони и гола. Един свят подвижник е казал: "Аз бих желал всеки човек да има по малко от всяка добродетел". Както е стройно тялото, така трябва да бъде стройна и съвкупността от сърдечни добродетели.

Пето. Коренът на добродетелите е любовта. Но не мислете, че всичко започва от нея. С падението си човекът е станал страстен. Страстите са противоположни на любовта. Победи страстите си - и ще дойде любовта. Тя съществува и по времето, когато страстите още действат, но не властва над всички движения и понякога отстъпва, когато със сила въстане борещата я страст. А когато сърцето се очисти от страстите, тогава победоносно над всички се възвисява любовта, като царица се възкачва на престола на сърцето, над всички други добродетели.

Шесто. Такъв човек е чист - и при излизането от тялото душата му направо се въздига в чистите небесни области. А който не е успял да се очисти от страстите, се задържа на земята или във въздушните пространства, докато молитвата на Църквата и придобитата от него самия доброта не го очистят от всеки примес на нечистотата и греха. Ето защо трябва да побързаме да завършим курса на преуспяване в доброто, докато сме още тук, на земята. С паметта за скърбите, които очакват несъвършения човек след смъртта му, са се въодушевявали преди всичко Божиите светии, като са казвали на себе си и на всички други, които желаели и търсели спасението си: помни за твоя край, и вовеки не ще съгрешиш (Срв.: Сир. 7:39).

Така, мисъл след мисъл, ви предадох накратко целия път на преуспяване в добродетелите и благоукрасяването на сърцето си с тях. Посочих ви и началото на това спасително дело, и продължението, и края му. Който сетруди, да се труди по това напътствие. Който не се труди, да започне да се труди. *Вършете докле е ден; настъпва нощ, когато никой не може да работи* (Срв.: Иоан. 9:4). Господ да ви благослови и умъдри да се трудите в този чин. Амин.

1 септември 1864 година В град Ковров, в катедралния храм

Автор: Св. Теофан Затворник

Източник: Творения, том. 2